

INTEGRAREA EUROPEANĂ VĂZUTĂ ÎN PROCESUALITATEA SA

EUROPEAN INTEGRATION SEEN IN ITS PROCESUALITY

CZU: 327(4)

Iordan Gheorghe BĂRBULESCU,
doctor în științe politice, profesor universitar,
președinte al Senatului Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative,
București (România),
membru al Colegiului Redacțional al revistei „Administrarea Publică”

SUMMARY

The development of the European Communities, and of the European Union respectively, has been achieved as a progressive response to the issues raised in the European Public Agenda of the last 60 years. Looking for an identity, the EC / EU had to answer a series of fundamental questions about its development.

The article is explicitly addressed to professionals, but also to those who want to know this economic and social reality called the EU.

The author addresses the issues chosen from a political perspective, using widely instruments specific to legal and economic sciences. The signatory of this article understands Community law as European public law, and the common policies of the EC / EU as being European public policies.

Keywords: *European integration, European Union, European federalism, European idea, Marshall Plan, Schuman Plan, European Coal and Steel Community.*

REZUMAT

Dezvoltarea Comunităților Europene, respectiv a Uniunii Europene, s-a realizat ca răspuns progresiv la problematica inclusă pe Agenda publică europeană a ultimilor 60 de ani. Aflată în căutarea unei identități proprii, CE/UE a trebuit să răspundă la o serie de întrebări fundamentale legate de dezvoltarea sa.

Articolul se adresează explicit profesioniștilor, dar și celor care doresc să cunoască această realitate economico-socială numită UE.

Autorul abordează problematica aleasă dintr-o perspectivă politică, utilizând pe larg instrumente specifice științelor juridice și economice. Semnatarul acestui articol înțelege dreptul comunitar ca fiind dreptul public european, iar politicile comune ale CE/UE ca fiind politici publice europene.

Cuvinte-cheie: *integrare europeană, Uniunea Europeană, federalism european, idee europeană, Planul Marshall, Planul Schuman, Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului.*

„Ideea europeană”. Europa comunitară nu este doar un spațiu geografic și economic. „Europa este o regiune a lumii în care rădăcinile istorice merg în profunzime” (Brugmans, 1969, 1963, 1920-1970, 1972).

Europa, comunitatea culturilor, a lăsat în istorie urmele voinței sale unificatoare și, în mod special în acest secol, dorința sa permanentă de a o face efectivă.

Integrarea europeană nu a fost deci o idee originală, spontană specifică secolului al XX-lea, ci una dintre minunatele utopii ale gândirii europene, așa cum o demonstrează multiplele proiecte ce s-au succedat de-a lungul istoriei.

O explicație a obsedantei idei de unificare o poate da existența unei comunități de culturi, continentul european fiind cel ce a generat:

- cele mai importante mișcări artistice și literare;
- o gândire politică omogenă;
- rădăcini juridice, tradiție umanistă și credințe religioase comune.

Dar, să nu uităm, aceeași Europă a generat și multe războaie fratricide.

Toate acestea pot explica formarea progresivă a unui mediu propice pentru a prinde contur „Ideea europeană”, precum și atingerea „masei critice” pentru aplicarea sa: sfârșitul sângerosului război mondial dintre 1939-1945, adică atunci când, paradoxal, Europa se rupea în două, pe de o parte, cea Occidentală și, de cealaltă parte, cea comunistă.

Este, probabil, o idee provocatoare, potrivit căreia se trecea la unificare prin sciziune.

Inițiativa lui Aristide Briand.¹ Secolul al XX-lea începe, ca etapă simbolică a devenirii sale istorice, cu primul război mondial (1914-1918), la care au condus, pe fond, naționalismele epocii. La sfârșitul acestuia, asistăm la inițierea declinului marilor puteri europene în fața apariției pe scena internațională a superputerilor. Fără îndoială, faptul că SUA nu au dorit să participe la Societatea Națiunilor (la a cărei înființare contribu-

iseră) și că U.R.S.S. a fost expulzată din aceasta (ca urmare a invadării Finlandei) a făcut să fie mai puțin vizibilă, pentru un continent ce definise istoria mondială o bună bucată de vreme, o tristă realitate: decăderea sa politică.

Chiar și așa, la nivelul elitelor intelectuale și politice se exprima, în continuare, preocuparea pentru realizarea „Ideii europene” înțeleasă ca unic mod de eliminare a experienței tragice la care a dus ura de tip naționalist. Astfel se explică apariția, în perioada interbelică, a numeroase asociații și publicații europeniste și difuzarea tezelor lor federaliste. De remarcat, proiectul unei „Europe confederale” al lui Richard Coudenhove-Kalergi (1894-1972), apărut în Manifestul Paneuropean (1923) (Richard Coudenhove-Kalergi, 1990), care a avut un amplu ecou în mediile intelectuale. A fost considerat o „operă profetică” ce a determinat „trezirea imediată a mișcării în favoarea unificării europene” (Rougemont, 1961); după cum spunea Denis de Rougemont.

În opinia lui Kalergi, Uniunea europeană ce urma a se crea se baza pe un sistem bicameral², pe un Tribunal Federal și pe o cancelarie sau un Guvern, controlate de către cele două Camere. Se recunoștea existența unei „cetățenii europene”³ complementare celei naționale și se garanta protejarea de către Uniune a identității culturale și naționale a popoarelor acesteia.

Asemănarea acestui proiect cu realitatea comunitară de astăzi nu este o pură coincidență, pentru că, așa cum arăta Brugmans, într-o întreprindere precum cea a Uniunii Europene, „doar vizionarii sunt realiști”.

Poate tocmai de aceea, într-o anume interpretare, „european” este sinonim cu „cel ce vede departe”.⁴

Dar încercarea cea mai importantă din punct de vedere politic a constituit-o propunerea făcută de Franța, prin ministrul său de Externe Aristide Briand (Truyoly Serra, 1972), în fața Adunării Societății Națiunilor din 5 septembrie 1929, referitoare la crearea

unei federații numite „Uniunea Europeană”. Ideea a fost ulterior dezvoltată în „Memorandumul Guvernului Francez” trimis cancelarilor europene și prezentat Societății Națiunilor la 1 mai 1930.⁵ În acest document se propunea coordonarea statelor europene în sânul Societății Națiunilor prin crearea unei „Conferințe Europene” având un Comitet Politic Permanent și un Secretariat. Fără îndoială, era vorba despre un proiect politic de creare a unei federații bazate pe ideea de „uniune”, și nu doar de unitate, dar și de respectarea independenței și suveranității naționale a fiecăreia dintre statele acesteia. Dimensiunea economică a respectivului proiect de Uniune Europeană se baza pe „apropierea” economiilor statelor europene, a căror responsabilitate politică le rămânea însă guvernelor.

Se poate observa că definirea politică și economică a Uniunii Europene care se proiecta în anii ’30 era foarte asemănătoare cu ceea ce va fi, după mai bine de 60 de ani, Uniunea Europeană a anului 1962 sau cea a Tratatului de la Maastricht sau, și mai mult, cea prevăzută a se realiza prin Tratatul de la Lisabona. În acel moment (1930), cel mai favorabil răspuns a venit din partea Spaniei (25 iunie 1930), iar opoziția cea mai vehementă din partea Marii Britanii (ale cărei politică și economie gravitau în jurul coloniilor), dar și a Uniunii Sovietice.⁶ Inițiativa s-a „stins” din cauza crizei economice (marea depresiune din 1929) ce începea să se simtă în Europa, dar și a alarmantei ascensiuni a social-naționalismului german.

Criza economică a anilor ’30 și triumful fascismului au favorizat un climat naționalist ce a dus, în final, la cel de-al doilea război mondial. Cu toate acestea, proiectele de unificare reapar, „rezistența” și „exilul” („Proiectul de Declarație al Rezistenței Europene, 1945”) promovând necesitatea unei formule ce urma să împiedice cataclisme care nimiceau Europa. Se propunea, ca posibilă soluție, organizarea unei structuri federale europene.

Acest moment de criză este cel în care ideea europenistă prinde contur la nivelul mișcărilor colective reprezentative pentru ample pături sociale.

Unele proiecte concrete de unificare – la scară mică – se realizează chiar în plin război, precum acordurile de creare a BENELUX (1943), între guvernele Belgiei, Olandei și Luxemburgului, aflate atunci în exil. Această Uniune Economică⁷ avea un precedent în Uniunea Economică Belgo-Luxemburgheză, creată în 1921.

Federalismul european. Între timp însă, „Ideea europeană” și „comunitatea” suferiseră o profundă lovitură, deoarece – după 1945 – nu mai exista „aceeași Europă”. Din lupta „naționalismelor” rezultase o Europă „amputată ideologic” și „fracturată”. În plus, divizarea politică și penuria economică făceau să persiste abordările particular-naționaliste în dauna celor general-europene și să se agraveze dezechilibrele existente, în principal din cauza temerii, justificate sau nu, a unor noi înfruntări armate.

În fața acestor probleme și provocări, necesitatea reînvierii ideii de unitate europeană a devenit urgentă, ducând la formarea unei mulțimi de mișcări proeuropeniste, în principal nonguvernamentale, adică în afara inițiativelor statale. Erau mișcări ce-și aveau sorgintea în inițiativa populară, ceea ce făcea ca poziția exprimată să nu corespundă întotdeauna cu cea a guvernelor. Între aceste mișcări, le amintim pe cele universitare și sindicale, dar și pe acele inițiate de mari personalități ale vieții intelectuale și artistice. Putem spune că, în pofida situației politice și economice, europenismul se manifesta la nivelul întregii Europe, demonstrând că avea o serioasă bază de mase.

Ca întotdeauna în istorie, universitățile devin gazda preferată a acestor dezbateri. De remarcat, în acest sens, Conferința lui W. Churchill la Universitatea din Zurich (19 septembrie 1946), în care, după ce deplânge eșecul proiectelor de Uniune din

anii "20"-30, pledează pentru dezvoltarea mișcărilor europeniste și crearea unei organizații regionale europene (un „Consiliu al Europei” sau chiar a unor „State Unite ale Europei”) compatibile cu recent creată O.N.U. În ceea ce o privea, Marea Britanie nu urma să participe la acest Consiliu al Europei din cauza intereselor sale economice coloniale, pe care îl considera însă „un exercițiu util Europei”.

Curentele sociale și politice transfrontaliere erau animate de ideile federaliste împărtășite de europeniști prestigioși, precum Henri Brugmans (1958), Alexander Marc, Denis de Rougemont (1949), Salvador de Madariaga (1952), Altiero Spinelli (1960, 1983) etc.

Federalismul european, conform lui Brugmans, reclama o „putere centrală complementară puterilor multiple”. Obiectivul său deci nu-l constituia înlocuirea suveranității naționale cu una europeană, ci crearea unor instituții adecvate care, prin competențe și dimensiuni geografice, să fie capabile a răspunde diferitelor probleme cu care se confrunta Europa. În același timp, tendința era de „organizare a unor mari zone continentale” și de „diversificare a centrelor de decizie”. Aceste două direcții se completau și se condiționau reciproc.

La rândul său, Denis de Rougemont (1949) spunea că, „deoarece sunt destul de mici, statele naționale ar trebui să se federalizeze la scară continentală; pe de altă parte, pentru că sunt destul de mari, ar trebui, de asemenea, să se federalizeze”.

Mișcările federaliste europene împărtășeau principiile politice care determinau un adevărat curent de gândire ce gravita în jurul ideilor de autonomie, cooperare, subsidiaritate.

Fără îndoială, eroarea curentelor federaliste ale epocii a constituit-o căutarea unui paralelism între preconizata unificare europeană și modelul statelor federale

existente, precum S.U.A. sau Germania.⁸ Încă nu se înțelegea că era necesar un model diferit care să încorporeze „spiritul federalist”, dar să și „inventeze” modele și instrumente noi, specifice situației particulare cu care Europa se întâlnea în drumul ei integrator.

Putem spune că, de-a lungul istoriei respectivului proces, au fost mereu prezente două forțe de semne opuse:

- de o parte, federaliștii care doreau să se progreseze mai repede și să se meargă cât mai departe pe calea integrării;

- iar de cealaltă parte, naționaliștii care preferau integrării simpla cooperare interguvernamentală.⁹

Problemele succesive au demonstrat compromisul continuu dintre cele două tendințe. În opinia noastră, acest compromis dintre federalism și interguvernamentalism definește ceea ce înțelegem prin „sistemul comunitar” (sau monnetian), făcând din C.E. o construcție „sui-generis”, un „hibrid” între federal și interguvernamental, posibil doar prin aplicarea metodei sectorial-funcționale Monnet-Schuman, adică integrarea progresivă în supranațional prin intermediul realizărilor concrete la nivelul funcțiilor și sectoarelor.

În această logică:

- funcționalismul definește „calea”, „instrumentele” ce permit „punerea în comun a unor sectoare” prin crearea „obișnuinței cooperării politice și a colaborării economice”;

- la rândul său, federalismul reprezintă „spiritul”, „atitudinea” ce permit apropierea progresivă a doctrinei și a modelului de construcție de exigențele realității, anticipând, în același timp, un stil de organizare socială;

- procesul european reclamă o viziune pe termen lung, o strategie, care se regăsesc în federalism;

- însă acest proces reclamă, în același timp, acțiuni imediate, iar pe acestea le oferă funcționalismul;

- federalismul reprezintă doctrina, funcționalismul, metoda.

Ambele se bazau pe acțiunea omului, a unui om liber, responsabil, democrat, pragmatic. Ideile federal-funcționale se situau la mijlocul distanței dintre vizionarismul steril al federaliștilor „puri” și pragmatismul „pur și dur” al interguvernamentalistilor.

Federalismul și funcționalismul nu erau contradictorii, ci complementare. Un lucru era deja cert: toate propunerile făcute din îndepărtatul Ev Mediu până la 1950 de către gânditori și politicieni aveau o bază comună și o rațiune de a fi: cultura comună europeană.

Europa nu a fost niciodată o entitate economică sau politică construită liber, democratic. A fost însă o entitate culturală manifestată prin bogata diversitate și originalitate a modurilor de a trăi și de a simți ale popoarelor europene. Europa a avut o atitudine proprie în fața vieții, o gândire proprie, o concepție asupra ființei umane și asupra valorilor diferite – pe fond – de cea a altor popoare sau civilizații.

Planul Marshall. După un război devastator, Europa ajunsese o ruină. Situația economică, socială și politică era atât de alarmantă, încât se trăia cu teama că partea occidentală a continentului ar fi putut să cadă în mâinile comuniștilor staliști și deci sub controlul U.R.S.S. Această situație a determinat S.U.A. să prezinte „Planul de Reconstrucție Europeană” sau „Planul Marshall”.

Planul avea în spatele său impresionanta forță a economiei americane care, nu numai că nu cunoscuse distrugerile războiului, ci, dimpotrivă, se dezvoltase datorită acestuia. Industria americană, care a beneficiat cel mai mult de război, a fost și cea care a manifestat cea mai rapidă reconversie, transformându-se rapid în industrie civilă. Dar această impresionantă industrie civilă avea nevoie de piețe externe, iar Europa nu era în situația de a cumpăra produse americane și nici de a realiza produse proprii. În pofida puterii scăzute de cumpărare de după război, piețele potențiale pentru industria

americană rămăneau tot în Europa, aceasta având, la rândul său, nevoie de produsele americane, esențiale supraviețuirii și reluării ciclului de producție. Din păcate, aceeași Europă era sufocată de inflație, ceea ce-i diminuă și mai mult forțele. Mai trebuie spus că, în plus, statele europene occidentale nu aveau resurse financiare și materiale pentru a produce și deci pentru a exporta și a-și repune astfel în mișcare economiile. Economia europeană era autarhică, existau încă puține acorduri bilaterale, iar mărfurile și banii nu circulau în mod curent între statele europene occidentale.

Într-un cuvânt, Europa nu avea cultura cooperării.

Alternativa la această situație a oferit-o secretarul de stat american George Marshall, care, într-o alocuțiune rostită pe 5 iunie 1947 la Universitatea Harvard, propunea un plan de sprijin pentru reconstrucția Europei (Brugmans, 1972).

Planul Marshall prevedea ca guvernul american să plătească exportatorii americani ce vindeau produse guvernelor și fabricanților europeni. Importatorii europeni, la rândul lor, achitau în monedele lor naționale contravaloarea, iar aceste plăți se virau într-un cont deschis în numele Guvernului S.U.A., în băncile lor naționale. Această „contravaloare” rămânea imobilizată și nu era destinată cumpărării de dolari, imobilizarea acestei mari cantități de bani favorizând deflația. În fine, administrația S.U.A. pune la dispoziția guvernelor europene occidentale acești bani sub formă de investiții. Având în vedere acest mecanism de plată a produselor, de stimulare a investițiilor și de realizare a deflației, gral. George Marshall a sugerat statelor europene să cadă de acord asupra priorităților de dezvoltare și asupra unui program care să fie capabil să pună în mișcare economia europeană pe ansamblul său. Dar, în opinia sa, identificarea necesităților și a soluțiilor concrete cădea în responsabilitatea euro-

penilor, inițiativa trebuind să vină din partea acestora.

Răspunsul a fost imediat, 16 state europene reunindu-se în iulie 1947. Au lipsit Germania, Spania și țările din Est.¹⁰ S-a decis, astfel, gestionarea în comun a ajutorului american prin crearea Organizației Europene de Cooperare Economică (O.E.C.E., 16 aprilie 1948).¹¹ S.U.A. și Canada participau la O.E.C.E. ca asociați, fără drept de vot.¹²

Dintre meritele Planului Marshall menționăm:

- existența unui plan rațional de „repunere pe picioare” a economiilor europene și de dezvoltare a acestora;

- crearea unui regim multilateral de schimburi reciproce;

- liberalizarea acestor schimburi;

- reducerea contingentelor;

- coordonarea planurilor economice naționale;

- organizarea convertibilității monedelor;

- stabilirea prin Uniunea Europeană de Plăți a sistemului compensațiilor multilaterale și de acordare a creditelor.

În sfera politicului, prin promovarea gestionării în comun a ajutorului american, se evita, pe de o parte, dependența brutală față de S.U.A., iar pe de altă parte, se ofereau Europei „primele lecții de cooperare”.

Tocmai de aceea, dincolo de meritele indiscutabile ale Planului Marshall, cel mai important rămâne totuși acela că gestionarea în comun a ajutorului american a „învățat” Europa Occidentală „lecția integrării”, astfel încât aceasta a reușit, pentru prima oară în istorie, să coopereze democratic în loc să se angajeze în război. O.E.C.E. a permis înțelegerea faptului că poate fi edificată o Europă bazată pe propriile energii. În acest fel, Europa Occidentală nu numai că a „îngropat securea războiului”, dar a și construit o lume nouă, a consolidat conviețuirea între toate popoarele sale și a făcut astfel posibilă realizarea unei adevărate rețele de interese

comune care să împiedice, în viitor, războaiele pe continent.

Congresul de la Haga. Din aceeași epocă trebuie să amintim alte evenimente precum „Congresul Europei”, convocat de către „Comitetul de Coordonare al Mișcărilor pentru Uniunea Europeană”, reunit la Haga între 7 și 11 mai 1948, la care au participat zeci de organizații federaliste proeuropene și peste 750 de delegați.¹³ După Congres, a avut loc constituirea „Mișcării Europene”, având – de-a lungul timpului – ca președinți personalități precum R. Schuman, W. Churchill, A. de Gasperi, P. H. Spaak, K. Adenauer. În acea Adunare, erau exprimate, desigur, cele două paradigme ale dezvoltării europene:

- cea care pretindea continuarea cooperării interguvernamentale;

- cea care – dimpotrivă – viza o integrare de tip federal.

Prin deciziile luate, Congresul a înclinat balanța spre tendința federalistă.

Astfel:

- în plan politic, Congresul s-a pronunțat pentru un transfer al dreptului național suveran în favoarea unei uniuni politice și economice;

- în plan economic și social, se dorea dispariția completă a taxelor vamale și a restricțiilor comerciale (cantitativ), astfel încât să se ajungă, într-o zi, la uniunea vamală (practicând taxe vamale externe), la libera circulație a capitalurilor și la unificarea monetară.¹⁴

Ridicarea nivelului de trai al popoarelor europene, îmbunătățirea agriculturii și a producției industriale figurau, de asemenea, între obiectivele imediate.

Cele două curente manifestate de-a lungul Congresului de la Haga s-au „materializat” prin crearea unor organizații distincte:

- pe de o parte, Consiliul Europei (Londra, 5 mai 1949), care satisfăcea curentul interguvernamental și era sprijinit de anglo-saxoni; aceștia nu doreau „cedarea” suveranității și crearea unor instituții

supranaționale, ci doar o cooperare interguvernamentală strânsă și permanentă prin intermediul unor instituții specifice, având puteri consultative;

- pe de altă parte, curentul federalist, partizan al „cedării parțiale a suveranității”, care, nemulțumit de crearea Consiliului Europei, a întrevăzut posibilitatea „federalizării” acesteia prin punerea în practică a propunerii Franței de creare a C.E.C.O. Se iniția, astfel, procesul formal de integrare europeană.

Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului. Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului (C.E.C.O.) a fost prima dintre Comunitățile Europene și, dacă avem în vedere situația dificilă din acea epocă, cea mai curajoasă din punct de vedere politic, chiar dacă limitată sectorial.

Contextul istoric. La sfârșitul celui de-al doilea război mondial, aliații stabiliseră, prin acordurile de la Potsdam, un sistem de distribuire a producției din regiunea Ruhr, având drept scop punerea în practică a sistemului generalizat de reparații pentru daunele provocate de război, dar și a celui generat de reconstrucție europeană. Nu era mai puțin adevărat că se aveau în vedere, în același timp, controlul asupra unei zone de mare valoare strategică, precum și limitarea și monitorizarea nivelului de producție al industriei germane.

În 1947, S.U.A. și Marea Britanie decid transferarea către autoritățile germane a administrării respectivului sistem, ceea ce provoacă protestele și preocuparea Franței și Beneluxului.¹⁵ Consecința acestei controverse dintre puterile ce-și asumaseră exploatarea Bazinului Ruhr este decizia din 1949 de „internaționalizare” a acesteia prin participarea mai multor state, inclusiv a Germaniei, la exploatarea și controlul cărbunelui și al oțelului.

Plecând de la experiența acestui sistem de administrare internațională a Bazinului Ruhr, Franța va face un pas înainte, propunând o administrare europeană permanentă.

Planul Schuman. Procesul de integrare europeană, care se năște prin crearea C.E.C.O., a fost declanșat prin declarația (Schuman, 1963a) istorică a ministrului de externe francez Robert Schuman, la 9 mai 1950, care a fost însă concepută și elaborată de către Jean Monnet, comisar al Planului de modernizare și dezvoltare economică.

Unele fragmente ale acestei propunerii istorice se regăsesc în preambulul Tratatului C.E.C.O. (Uniunea Europeană, 1992) și exprimă, practic, esența complexului proces numit „integrare europeană”: „Europa nu se va realiza dintr-odată și nici nu va fi o construcție completă; se va face prin realizări concrete, creând la început o solidaritate de fapt”.

Se avea în vedere punerea în comun a producției franco-germane a cărbunelui și oțelului, dar și acceptarea „unei „Înalte Autorități”, ale cărei decizii să devină obligatorii pentru Franța, Germania și celelalte țări care vor adera”.

Cum recunoștea chiar Schuman, scopul politic era acela de a pune capăt antagonismului franco-german, combinând acest obiectiv politic cu unul economic. Pentru el, respectiva unificare politică se realiza într-o formă implicită ce deriva din „solidaritățile de fapt” ale „fuziunii intereselor comune create de națiunile europene”.

În acest sens, „punerea în comun a producției” asigura „stabilirea imediată a bazelor comune de dezvoltare economică, prima etapă a Federației Europene, și schimbarea destinului acestor regiuni, mult timp ocupate cu fabricarea armelor, cărora tot ele le cădeau, apoi, constant vic-time”.

Finalitatea politică a propunerii era evidentă stimulându-se, la fel ca în cazul Planului Marshall sau O.E.C.E., un spirit nou, cel al conviețuirii și solidarității. Pe această linie de gândire, în preambulul C.E.C.O., parafrazându-se Declarația Schuman, se spune că „cei șase” sunt:

Deciși să substituie rivalitățile seculare printr-o fuziune a intereselor lor esențiale, să creeze, prin instaurarea unei comunități economice, primele baze ale unei comunități mai ample și mai profunde între popoare aflate mult timp opuse prin divizări sângeroase și să pună bazele unor instituții capabile să le ofere de aici înainte un destin comun.¹⁶

La „chemarea” lui Schuman au răspuns Franța, Germania, Italia și cele trei state care formau Beneluxul. Marea Britanie a declinat invitația – un lucru obișnuit în epocă – motivând interesul său pentru colonii. Tratatul s-a semnat la 18 aprilie 1951 la Paris și a intrat în vigoare la 23 iunie 1952, Jean Monnet devenind Președintele Înaltei Autorități (Comisia de astăzi).

Cu Planul Schuman se punea punct regimului de internaționalizare a Bazinului Ruhr, aducându-se Germania pe „picior de egalitate” în exploatarea acestuia, însă și mai important, se crea C.E.C.O. și se deschidea drumul construcțiilor comunitare. Mai mult decât atât, prin crearea C.E.C.O. apărea prima comunitate democratică supranațională de sorginte federalistă (instituții comune supranaționale, politici comune etc.) în Europa, iar aceasta se făcea incluzând Germania și ajutând-o, în același timp, să se democratizeze. Dacă francezii au dorit controlul industriei de război germane prin crearea C.E.C.O., ceea ce s-a obținut a fost mult mai mult, permițându-ne astăzi să afirmăm că astfel s-au pus bazele Uniunii Europene.

Obiectivele Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului. Pilierii de bază ai C.E.C.O. erau:

- crearea unei piețe comune sectoriale;
- existența unor obiective comune;
- construirea unor instituții comune având puteri efective și imediate.

Resursele care făceau obiectul administrației comune erau:

- cărbunele și oțelul;

- huila, cocsul, lignitul, fierul, magneziul, oțelul lichid și laminat, produse finite din oțel și fier.

Piața Comună, conform art. 4 C.E.C.O.¹⁷, se baza pe:

- interzicerea oricăror taxe de intrare sau de ieșire a produselor care făceau obiectul tratatului și a oricăror restricții cantitative în scopul asigurării liberei circulații a produselor și a persoanelor ce lucrau în aceste sectoare;

- interzicerea oricăror măsuri sau practici ce discriminau producătorii, cumpărătorii sau utilizatorii, atunci când acestea se refereau la preț, tarife de transport, precum și la orice alte măsuri sau practici care împiedicau libera alegere de către cumpărător a furnizorului;

- interzicerea subvențiilor și ajutoarelor atribuite de către stat sau a impozitelor speciale;

- interzicerea practicilor restrictive referitoare la distribuirea sau exploatarea piețelor.

Obiectivele C.E.C.O.,¹⁸ conform art. 3 T.C.E.C.A., erau:

- asigurarea aprovizionării permanente și regulate;

- asigurarea egalității accesului la sursele de producție;

- fixarea prețurilor la cel mai mic nivel posibil;

- îmbunătățirea capacității și calității producției;

- promovarea unei politici de exploatare rațională a resurselor naturale;

- îmbunătățirea condițiilor de muncă și de viață ale muncitorilor;

- stimularea dezvoltării schimburilor internaționale reciproce.

Planul era foarte ambițios¹⁹, prevăzând, încă de la început, unificarea regimului salariilor, al asigurărilor sociale, al fiscalității, armonizarea prețurilor și a condițiilor de transport.

Se poate aprecia că noua Comunitate a avut succesul politico-economic scontat,

un indiciu constituindu-l semnarea, de către Marea Britanie, la 21 decembrie 1954, a unui acord de asociere.

Sistemul instituțional, în versiunea sa din 1951, se compunea din:

- „Înalta Autoritate”, independentă de statele-membre, formată din șase persoane numite de comun acord de către guvernele celor șase state-membre și având ample puteri cvasilegislativă și executive, deciziile acesteia beneficiind de valabilitate și aplicabilitate imediată în toate statele-membre. „Înalta Autoritate” era asistată de către un Comitet Consultativ de Reprezentare Socioeconomică și era responsabilă politic în fața Adunării Parlamentare;²⁰

- un „Consiliu” format din miniștri (fără puteri importante), ce reprezentau statele-

membre și a căror misiune era aceea de a coordona acțiunea statelor și a C.E.C.O.;

- o „Adunare Parlamentară” formată din parlamentari desemnați de către parlamentele naționale²¹, având competențe limitate în ceea ce privește controlul politic specific unui parlament;

- o „Curte de Justiție” care veghea asupra protecției juridice a subiecților C.E.C.O., a legalității acțiunilor „Înaltei Autorități” și a respectării atribuțiilor dintre C.E.C.O. și statele-membre.

Odată cu C.E.C.O. se iniția un proces ireversibil de federalizare „parțială și implicită” sau, altfel spus, de federalizare „funcțional-sectorială” bazată pe integrarea progresivă a unor sectoare concrete și limitate, dar importante în strategia economică și politică a statelor-fondatoare.

NOTE

1. Originile procesului de unificare europeană le regăsim în Antichitate, ideile respective ocupând un loc important în gândirea Evului Mediu și a perioadei moderne. Dat fiind scopul lucrării de față, nu ne vom apleca însă asupra acestei laturi a analizei, ci vom purcede direct la secolul al XX-lea. Pentru detalii, vezi, între altele, Bărbulescu; I. Gh., 1997.

2. Consiliul Federal, format dintr-un delegat al fiecărei țări, și o Adunare compusă din delegații parlamentelor naționale, ceea ce ne duce cu gândul la ideile recente de Parlament European bicameral format din actualul PE, înțeles drept Cameră a popoarelor, și actualul Consiliu, înțeles drept Cameră a statelor.

3. A trebuit să treacă aproape un secol până să apară formal cetățenia Uniunii Europene.

4. Astfel îl descria Homer pe Zeus.

5. „Memorandum asupra organizării unui regim de uniune federală” era titlul exact al acestui document oficial francez redactat de către Alexis Leger (nimeni altul decât marele poet Saint-John Perse), colaboratorul lui A. Briand.

6. Preconizata Uniune Europeană este percepută de Stalin ca o mașină de război îndreptată împotriva U.R.S.S.

7. Uniune realizată de aceste trei țări după 1945 și care există, încă, formal.

8. „Zollverein” sau „Uniunea Vamală Germană” de la 1834 și „Conferința Germanică” dintre 1818-1866 sau statul german modern.

9. În legătură cu dezbaterile federal-interguvernamentale, în afara autorilor și lucrărilor deja prezentate, vezi, între altele, Bărbulescu, I. Gh., 1996; Briand, A., 1950; Burckhardt, C., 1953; Rousseau, J.J., 1969; Levi, L., 1988; Mackay, R.W.C., 1940; Attlee, C. R., 1939; Rosentiel F., 1967; Heraud, G., 1961; Rreuter, P., 1960; Sidjanski, D., 1992, 1961, 1963; Haas, E., 1964; 1994; Brugmans, H., 1990; Truyol Y. Serra, A., 1984 și 1972; Coudenhove-Kelergj, R., 1990; Rougemont, D., 1990, cât și 1963 sau 1948; Monnet, J., 1955; Schuman, R., 1963; Hoffmann, S.,

1975; Spinelli, A., 1983; Fontaine, F., 1983; Aldecoa, F., 1992; Sadurska, R., 1991; dar și documente de bază ale federalismului, precum „Union Europeenne des Federalistes”, „Rapport du Premier Congres Annuel de l'Union Europeenne des Federalistes”, 1947, Montreux.

10. Acestea din urmă nu au putut participa din cauza opoziției U.R.S.S., în pofida interesului manifestat de către Cehoslovacia și Polonia.

11. Germania a aderat la O.E.C.E. în 1949, ceea ce a făcut ca, practic, aceasta să beneficieze de Planul Marshall încă de la început.

12. Odată îndeplinite finalitățile O.E.C.E., în 1960 aceasta s-a transformat în O.C.D.E., Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, cuprinzând toate țările industrializate din lumea occidentală.

13. Denis de Rougemont, *Vingt-huit siecles d'Europe*; Payot, Paris, 1961.

14. Actuala piață internă a UE.

15. Din cauza tragicelor amintiri pe care aceste țări le aveau în legătură cu Germania, iar în cazul particular al Franței, a disputei sale istorice cu această țară (războiul franco-prusian) referitoare la controlul resurselor naturale

16. Uniunea Europeană, „Tratatul Uniunii Europene împreună cu textul complet al Tratatului Constitutiv al Comunității Europene”, JOCE/DOCE, C224/31.08.1992.

17. Ibidem.

18. Ibidem.

19. Mult prea ambițios, salariile și asigurările sociale, ca și fiscalitatea fiind, și după 60 de ani, tot în competența statelor-membre.

20. Parlamentul European de astăzi.

21. Aveam de-a face, cum se poate vedea, cu o „legitimitate indirectă” sau cu o „reprezentare de gradul doi”.

Prezentat: 24 septembrie 2018.

E-mail: iordanbarbulescu@yahoo.com